

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op Groningen Airport Eelde, gemeente Tynaarlo (Dr.)

S.J. Tuinstra & A. Wieringa

ARC-Rapporten 2006-14

Groningen
17 februari 2006
ISSN 1574-6887

Colofon

Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven op Groningen Airport Eelde, gemeente Tynaarlo (Dr.)

ARC-Rapporten 2006-14
ARC-Projectcode 2004/304

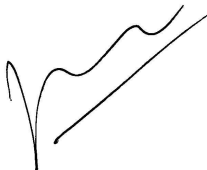
Opdrachtgever
Groninger Airport Eelde
ARCHIS nummer onderzoek
12319

Tekst
S.J. Tuinstra & A. Wieringa
Afbeeldingen
S.J. Tuinstra B. Schomaker & A. Wieringa
Tekstredactie
A. Ufkes
Eindredactie
J. Schoneveld

Status
definitieve versie

Autorisatie — J. Schoneveld

Uitgegeven door
ARC bv
Postbus 41018
9701 CA Groningen

ISSN 1574-6887

Groningen, 17 februari 2006

Omslag
Overzicht van de onderzoekslocatie. Foto: S.J. Tuinstra

Een recente lijst van de ARC-Rapporten is te vinden op www.arcbv.nl

Afbeelding 1 De ligging van het onderzoeksgebied.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding van het onderzoek

Groningen Airport Eelde is voornemens haar start- en landingsbaan te verlengen en haar cargoterrein uit te breiden. Omdat deze werkzaamheden het potentiële bodemarchief zullen vernietigen, verleende Groningen Airport Eelde aan Archaeological Research & Consultancy (ARC bv) de opdracht om het plangebied archeologisch te onderzoeken. Dit archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van proefsleuven vond plaats van 30 mei tot en met 2 juni 2005. De ligging van de proefsleuven werd bepaald naar aanleiding van een booronderzoek, uitgevoerd in 2003 (Huis in 't Veld 2003; Essink 2003).

De projectleiding was in handen van drs. S.J. Tuinstra, de veldploeg bestond uit B. Huizenga, mw. E.T. van Klinken, mw. P. Sikkema en A. Wieringa. Het aangetroffen vondstmateriaal is bestudeerd door mw. drs. S.A. Mulder.

1.2 Ligging van het onderzoeksgebied

De proefsleuven zijn gegraven aan de rand van Groningen Airport Eelde, ten zuiden en zuidoosten van het dorp Eelde, gemeente Tynaarlo. Op de Franse kaart van 1812 valt het onderzoeksgebied gedeeltelijk binnen de noordes van Yde en gedeeltelijk in de madelanden van de Westerloop (Versfelt & Schroor 2001). Tegenwoordig zijn de onderzochte terreinen in gebruik als grasland of onderdeel van Groningen Airport Eelde (afb. 1 en 2).

1.3 Objectgegevens

Provincie	Drenthe
Gemeente	Tynaarlo
Plaats	Eelde
Toponiem	Groningen Airport Eelde
Kaartblad	12B
Coördinaten	sleuf 1: 234.948/572.281; 234.944/572.331 sleuf 2: 235.075/572.32; 235.073/572.442 sleuf 3 en 4: 233.736/570.165; 233.814/570.228
Geomorfologie	dekzand op keileemplateau

1.4 Doel van het onderzoek

Ten behoeve van het onderzoek is een programma van eisen (PvE) opgesteld door drs. C.G. Koopstra (ARC bv). Hierin staat onder meer het doel van het onderzoek verwoord: het onderzoek moet allereerst een antwoord geven op de vraag of dit terrein behoudenswaardig is in de zin van het selectiebeleid van het ministerie van O,C&W. In de tweede plaats moeten de resultaten gebruikt kunnen worden voor een goede planning van een eventuele planinpassing dan wel een vervolgonderzoek als de locatie als behoudenswaardig wordt aangemerkt (kencijfers). Hieruit voortvloeiend zijn de volgende vraagstellingen geformuleerd:

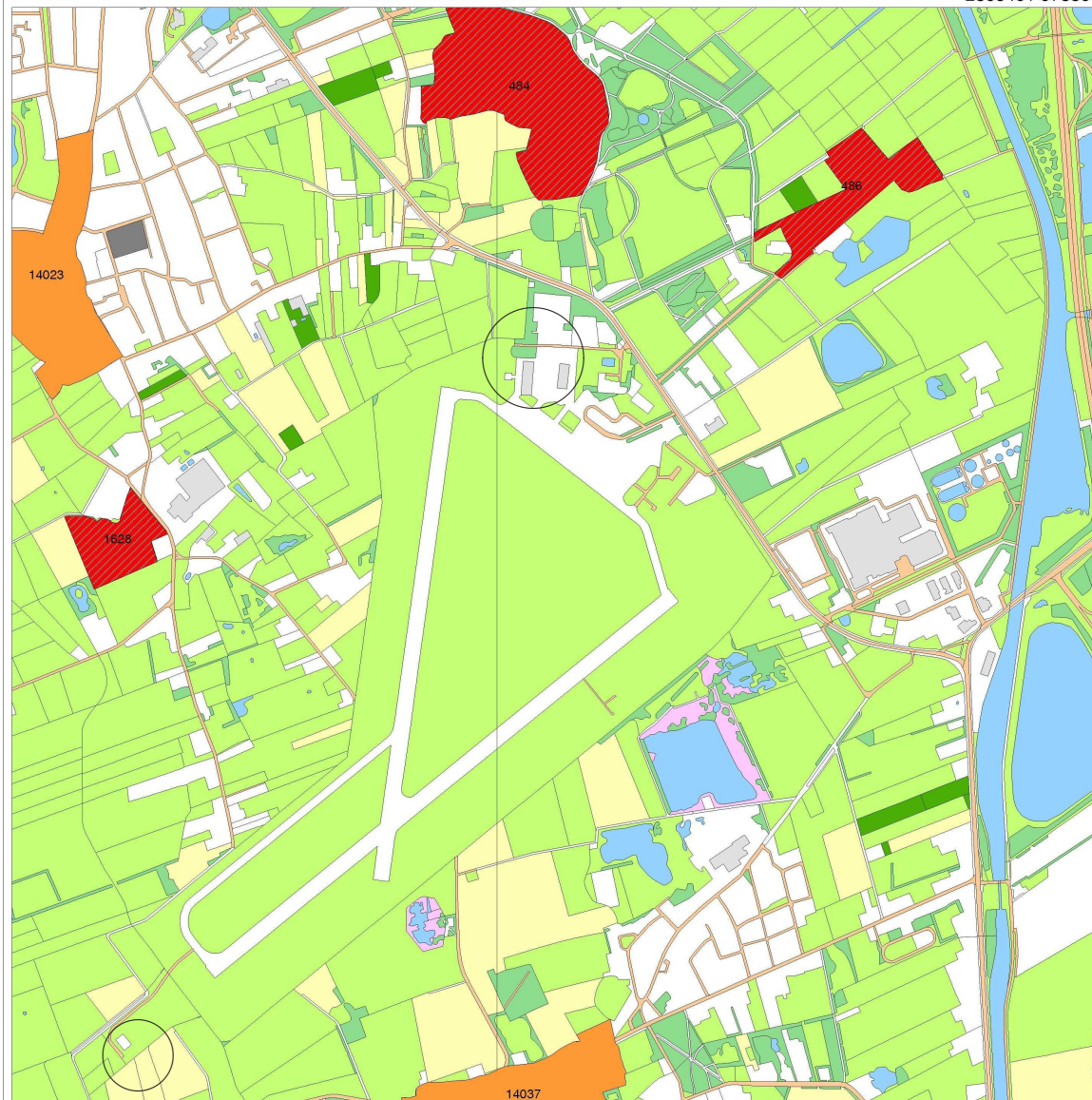
- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als verticale zin?*
- 2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*
- 3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*
- 4 *Wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen? Behoren de sporen tot een bepaalde periode en een bepaald cultuurgebied?*
- 5 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*
- 6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*
- 7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

1.5 Werkwijze

In gebied 1, het cargoterrein, zijn twee proefsleuven aangelegd van 50 m lengte en met een breedte van 5 m. Proefsleuf 1 is gelegen tussen boringen 38 en 39, proefsleuf 2 tussen boringen 28 en 29 (Essink 2003). Proefsleuf 3, met een totale lengte van 125 m en een breedte van 5 m, is aangelegd in gebied 2, het terrein van de baanverlenging (Huis in 't Veld 2003). Deze proefsleuf is iets oostelijk aangelegd van de aangegeven plek in verband met de aanwezigheid van de landingslichten van Groningen Airport Eelde in het verlengde van de start- en landingsbaan. Vanwege de lengte is deze sleuf onderverdeeld in werkput 3 en werkput 4.

In de proefsleuven is de bovengrond verwijderd totdat een goed leesbaar vlak aangelegd kon worden. De aangelegde proefsleuven zijn getekend (schaal 1:50) en gefotografeerd, en het vondstmateriaal is geborgen. De meetpunten, gebruikt

236845 / 573364

233533 / 570052

Legenda

MONUMENTEN

- archeologische betekenis
- archeologische waarde
- hoge archeologische waarde
- zeer hoge archeologische waarde
- zeer hoge arch waarde, beschermd

TOP10 ((c)TDN)

- bebouwd gebied
- doorgaande wegen
- bos
- bouwland
- weiland
- boomgaard/kwekerij
- heide
- zand
- begraafplaats
- water
- overig bodemgebruik

0

 1 km

ROB
ArchisII

Afbeelding 2 De onderzoekslocaties rondom het vliegveld, met de liggingen van de gebieden omcirkeld. Bron: Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek/Archis II, 27 januari 2006.

bij de aangelegde proefsleuven, zijn vastgelegd door de RD-coördinaten van deze punten te laten inmeten door Ingenieursbureau BCC bv.

2 Resultaten

2.1 Vooronderzoek en geo-archeologische context

Het onderzoeksgebied ligt relatief hoog ten opzichte van het omringende gebied. In de nabijheid bevinden zich diverse waterlopen. Deze combinatie van een relatief hoge ligging en de nabijheid van natuurlijke waterlopen voor onder andere transport en drinkwatervoorziening, maakt het gebied potentieel aantrekkelijk voor prehistorische bewoning. Landschappelijk gezien is er derhalve een gereede kans op het aantreffen van archeologica op het niveau van het oude maaiveld, de top van het dekzand. Deze kans is het grootst op het meest westelijke deel van het onderzoeksgebied. Hier is mogelijk sprake van een oude es. Esdekken hebben een conserverende werking op het bodemarchief omdat ze het onderliggende oude maaiveld afdekken, waardoor sporen van prehistorische bewoning goed bewaard blijven.

Zoals in de inleiding reeds is gezegd, is in een eerdere fase door ARC bv booronderzoek verricht om de potentiële archeologische waarde van het terrein in te schatten. Hierbij werden enkele plaatsen ondeckt die mogelijk archeologisch interessant konden zijn. Hier was sprake van een intact esdek of een redelijk intact podzolprofiel waardoor eventuele aanwezige archeologische resten goed behouden zullen zijn (Huis in 't Veld 2003 en Essink 2003). Op deze locaties is het proefsleuvenonderzoek uitgevoerd.

De archeologische verwachting van het onderzoeksterrein is volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW 2e generatie) laag tot middelhoog. In de landelijke archeologische database ARCHIS zijn geen archeologische vondsten op het terrein bekend. Volgens de bodemkaart bestaat de bodem van het onderzoeksterrein uit lemig fijn zand met daaronder keileem of potklei beginnend tussen 40 en 120 cm beneden maaiveld en tenminste 20 cm dik.

2.2 Proefsleuven

De drie aangelegde proefsleuven liggen betrekkelijk ver van elkaar verwijderd. Sleuf 1 ligt op het toekomstige cargoterrein, maar buiten het huidige vliegveldterrein. Sleuf 2 ligt ook op het toekomstige cargoterrein, maar binnen de hekken van het vliegveld. Sleuf 3 ligt in het verlengde van de startbaan, hemelsbreed enkele kilometers verwijderd van het cargoterrein. Daarom worden de resultaten per proefsleuf besproken. Het tijdens het onderzoek aangetroffen vondstamateriaal is weergegeven in tabel 1.

proefsleuf 1

Over de gehele proefsleuf is de natuurlijke bodem grootschalig verstoord. Er hebben zowel grote vergravingen plaatsgevonden als mede egalisatie (afb. 5). Derhalve is de kans op intacte archeologische sporen in dit deel van het terrein uitgesloten. De verstoringen moeten, gezien de vondsten van 20e-eeuws puin, van recente datum zijn. Volgens een mondelinge mededeling van een medewerker van Groningen

Afbeelding 3 De ligging van de twee proefsleuven op het cargoterrein. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 4 De ligging van proefsleuf 3 in het verlengde van de startbaan. Kaart: B. Schomaker.

vnr	put	spoor	categorie	N	G	context	omschrijving
2	1	2	bouwmateriaal	2	9,7	recent	fragment tefriet en verbrand leisteen
1	1	1	metaal	1	40,5	top keileem, ontgraven	indet
6	4	6	metaal	8	53,2	recent	fragmenten spijkers
2	1	2	metaal	3	51,4	recent	twee spijkers, indet
2	1	2	slakmateriaal	1	55,6	recent	ovenfragment met slakmateriaal
4	3	1011	slakmateriaal	16	302,6	aanleg vlak	ovenfragmenten met slakmateriaal
5	3	5	slakmateriaal	26	1268,9	kuil	ovenfragmenten met slakmateriaal
1	1	1	vuursteen	9	156,9	top keileem, ontgraven	natuurlijk
2	1	2	vuursteen	3	28,0	recent	natuurlijk
3	2	1	vuursteen	1	1,8	top keileem, ontgraven	natuurlijk

Tabel 1 Vondstmateriaal Groningen Airport Eelde, N=aantal, G=gewicht in grammen.

Airport Eelde heeft op dit terrein vroeger een grasdrogerij gestaan. Het is goed mogelijk dat de verstoringen gerelateerd kunnen worden aan deze grasdrogerij.

proefsleuf 2

Ook in proefsleuf 2 is er sprake van verstoringen. De top van de podzol blijkt verploegd en het terrein is sterk opgehoogd. Van noord naar zuid is te zien dat de oorspronkelijke bodem oploopt, tot vlak onder het huidige maaiveld (afb. 6). Bij de aanleg van het vliegveld heeft waarschijnlijk grootschalige egalisatie plaatsgevonden, waarmee we er vanuit kunnen gaan dat nog aanwezige zandkoppen afgetopt zijn. Het opgravingsvlak is aangelegd direct onder de verploegingen, in de top van de C-horizont. Hierin zijn geen archeologische sporen gevonden en werden geen vondsten gedaan.

proefsleuf 3 en 4

Proefsleuf 3, vanwege de lengte onderverdeeld in twee werkputten, vertoont een grotendeels intact bodemprofiel (afb. 7 en afb. 8). Er is sprake van bodemvorming (veldpodzol), en ploegen heeft nauwelijks geleid tot aantasting van de natuurlijke bodemopbouw. Toch lijkt hier de bovengrond ook iets geëgaliseerd. Gezien de natuurlijke sporen in het vlak, die zich aftekenen als grillige roestrode patronen, heeft er in het verleden struikgewas of bos gegroeid op het terrein. Sporen van menselijke activiteit in het verleden zijn, één uitzondering daargelaten, niet waargenomen. Deze uitzondering betreft een concentratie van ijzerslakken. Deze liggen in een vaag zichtbare kuil (afb. 9). Het betreft een solitair grondspoor, waarin geen dateerbaar vondstmateriaal zoals aardewerk in is aangetroffen. Vanwege het ontbreken van omringende archeologische sporen en het feit dat de kuil niet kan worden gedateerd, is het niet mogelijk om dit fenomeen nader te duiden.

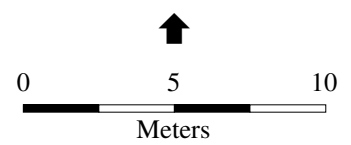
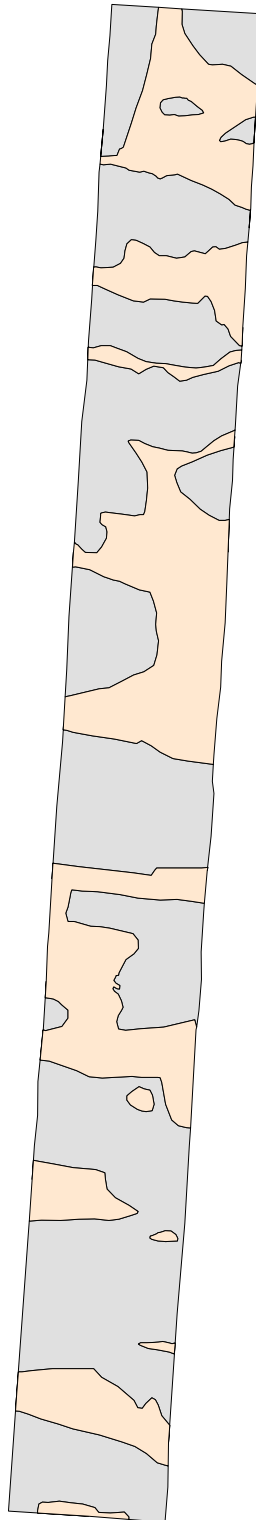
3 Conclusies

De meeste in de inleiding gestelde onderzoeksvragen kunnen slechts ten dele worden beantwoord, vanwege het feit dat er tijdens het onderzoek nauwelijks archeologische resten werden aangetroffen.

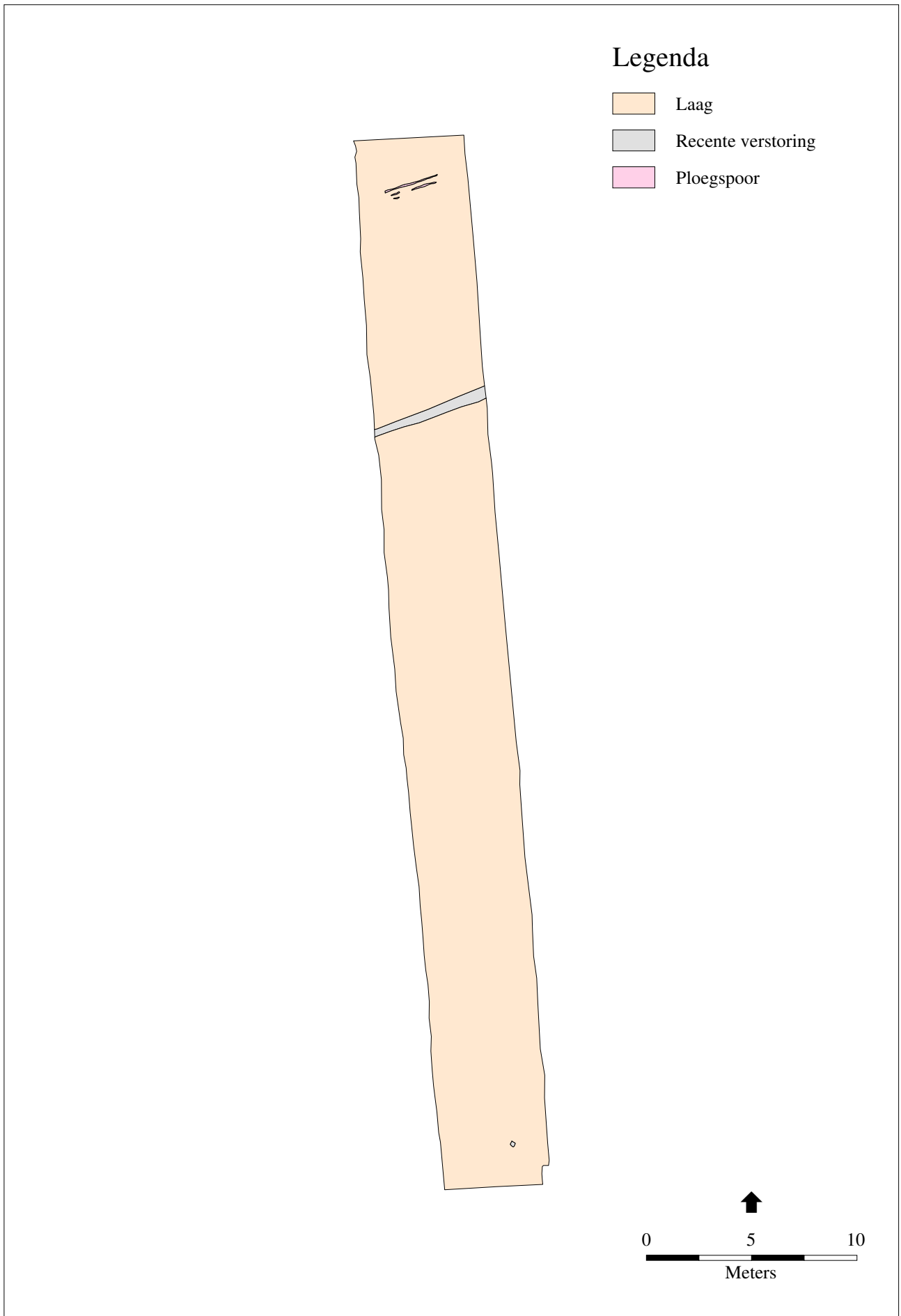
- 1 *Hoe is het gesteld met de gaafheid van het bodemarchief ter plaatse, zowel in de horizontale als verticale zin?*

Legenda

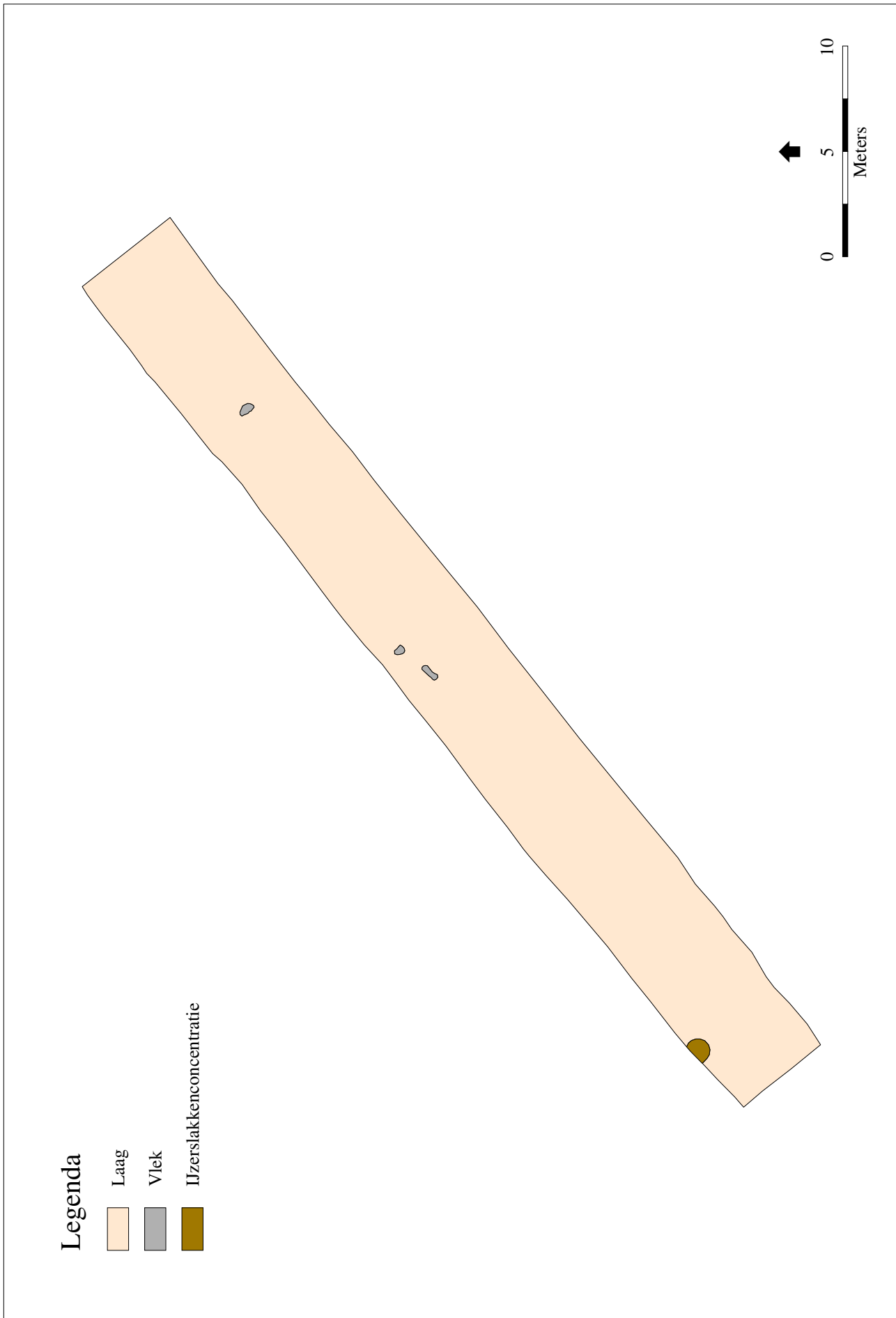
- Laag
- Recente verstoring

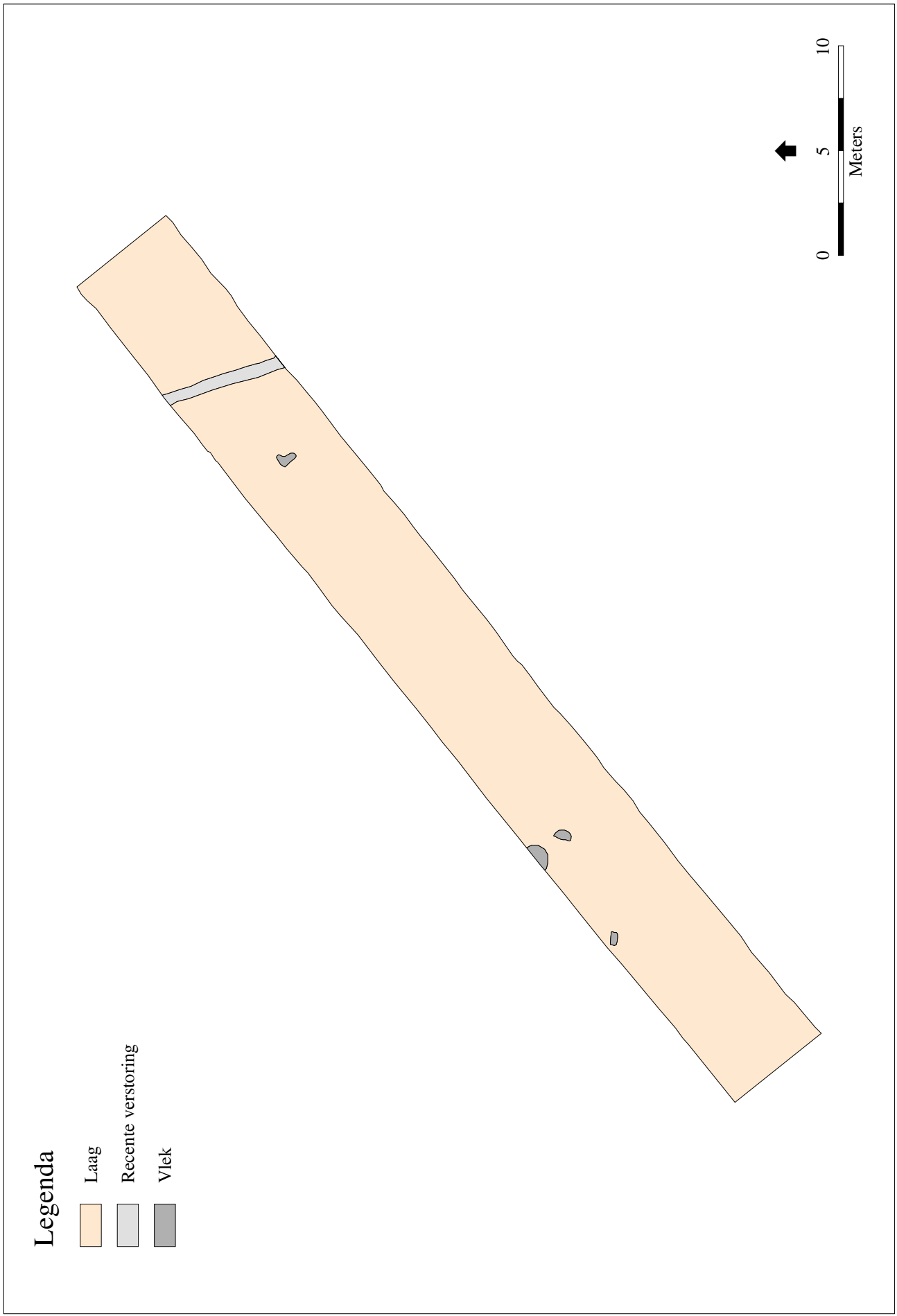
Afbeelding 5 Het sporenvlak van proefsleuf 1. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 6 Het sporenvlak van proefsleuf 2. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 7 Het sporenvlak van werkput 3, proefsleuf 3. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 8 Het sporenvlak van werkput 4, proefsleuf 3. Kaart: B. Schomaker.

Afbeelding 9 Overzichtsfoto van proefsleuf 3, met uiterst linksonder de kuil met ijzerslakken. Foto: A. Wieringa.

Sleuf 1 is zwaar verstoord en ondanks het feit dat in sleuf 2 en sleuf 3 een vlak kon worden aangelegd in de ongeroerde top van de C-horizont, werden ook in deze sleuven geen noemenswaardige archeologische resten gevonden. Een archeologisch bodemarchief als zodanig is niet aanwezig.

2 *Hoe is het gesteld met de conservering van het vondstmateriaal?*

Het vondstmateriaal is in hoofdzaak recent of natuurlijk van aard. De condities voor de conservering van metaal waren ongunstig, gezien het feit dat de recente metaalvondsten al sterk gecorrodeerd zijn.

3 *Is er een relatie te leggen tussen de mobilia en de grondsporen?*

Tijdens het onderzoek is slechts één archeologisch grondspoor aangetroffen. Het betreft een vaag zichtbare kuil in het gele dekzand. Hierin bevond zich een aanzienlijke hoeveelheid slakmateriaal, dat in verband kan worden gebracht met ijzerproductie. Door het ontbreken van andere archeologische grondsporen en diagnostisch vondstmateriaal is het echter onmogelijk het slakmateriaal te dateren en in een archeologische context te plaatsen. Er kan aan de hand van deze vondst slechts worden gesteld, dat op een onbepaald moment in het verleden lokale ijzerproductie heeft plaatsgehad, waarschijnlijk een eenmalige activiteit. Het overige vondstmateriaal is niet afkomstig uit specifieke grondsporen en kan derhalve evenmin worden gerelateerd aan een archeologische context.

4 *Wat is de aard en ouderdom van de aangetroffen archeologische sporen?*

Behoren de sporen tot een bepaalde periode en een bepaald cultuurgebied?

Voor het antwoord op deze vraag wordt verwezen naar onderzoeksvraag 3.

5 *Hoe zeldzaam zijn de aangetroffen sporen binnen de archeoregio en hoe groot is de informatiewaarde?*

Gering. De archeologische waarde van de vondst van ijzerslakken is gering, zie ook hierboven. Door het ontbreken van andere materiaalcategorieën zoals aardewerk, kan geen datering voor het slakmateriaal worden gegeven.

6 *Biedt de locatie mogelijkheden om het toenmalige landschap en de exploitatie daarvan te reconstrueren?*

Met name het terrein rond proefsleuf 1 en 2 is dermate aangetast dat hier nauwelijks mogelijkheden zijn om het oude landschap te reconstrueren. Dit geldt voor proefsleuf 3 in mindere mate, vooral omdat het landschap rond deze sleuf nog authentiek oogt. Ook hier zijn sporen en archeologische indicatoren te gering om deze vraag te kunnen beantwoorden.

7 *Welke graad van waardering dient aan het onderzoeksgebied gegeven te worden?*

De waardering van het onderzoeksgebied kan als laag worden aangemerkt.

4 Aanbeveling

Gezien het vrijwel ontbreken van archeologische grondsporen en vondsten in het onderzoeksgebied is het niet aannemelijk dat door de geplande werkzaamheden waardevolle archeologische sporen verloren zullen gaan. Nieuwbouw levert derhalve archeologisch gezien geen bezwaren op.

Literatuur

Essink, M., 2003. *Een tweede archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureauonderzoek en boringen op het cargoterrein van Groningen Airport Eelde, gemeente Tynaarlo (Dr.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2003-36 = ARC-Publicaties 91).

Huis in 't Veld, J.Y., 2003. *Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van bureauonderzoek en boringen op het terrein van de baanverlenging te Groningen Airport Eelde, gemeente Tynaarlo (Dr.)*. Groningen (ARC-Rapporten 2003-35 = ARC-Publicaties 91).

Versfelt, H.J. & M. Schroor, 2001. *De Franse kaarten van Drenthe en de noordoostelijke kust, 1811–1813*. Groningen.